

BLEDI VRTNIK (*HIPPOLAIS PALLIDA*) V ISTRI

Miran GJERKEŠ

Ornitološko društvo Ixobrychus, SI-6000 Koper, Gasilska 8

IZVLEČEK

V letih 1995-1998 je avtor spremljal pojavljanje bledega vrtnika (*Hippolais pallida*) na Miljskem hribu pri Ankaranu. V teh letih je na dveh lokalitetah večkrat poslušal pojočega samca, v letu 1998 pa je imel priložnost opazovati par bledih vrtnikov. Avtor domneva, da je poselitev potekala iz Dalmacije, kjer je bledi vrtnik pogost, prek hrvaške Istre v slovensko Istro. Težišče prispevka je na izbiri gnezditvenega habitata in vlogi kulturne krajine. Avtor ocenjuje velikost populacije bledih vrtnikov v slovenski Istri na 5 do 10 parov.

Ključne besede: bledi vrtnik, *Hippolais pallida*, pojavljanje, širjenje areala, Istra

UVOD

Bledi vrtnik (*Hippolais pallida*) je palearktično razširjena vrsta, ki sega tudi v osrednjo Afriko (Gorman, 1995). Severna populacija preživi zimo v tropski Afriki (Pforr & Limbrunner, 1983). Jesenska selitev poteka v mesecu avgustu in septembru, spomladanska pa v aprilu in maju. Gnezdi v Španiji, severni Afriki, na Balkanskem polotoku, v Turčiji in na Bližnjem vzhodu vse tja do Kitajske. V osrednji in severni Evropi je redek klatež (Pforr & Limbrunner, 1983). Za gnezditveni habitat si izbere sestoje tamariske (*Tamarix* spp.), vlažen gozd vrbovja in topola, lahko pa tudi park. Sredozemska populacija gnezdi v starih oljčnih nasadih in sadovnjakih z vrstno pestro talno vegetacijo, kjer najde obilje žuželk, ličink in jagodičevja (Harris *et al.*, 1996).

ZGODOVINSKI IN SODOBNI VIRI PODATKOV

Do leta 1965 ni podatkov o pojavljanju bledega vrtnika v Istri. Rucnerjeva (1965) ga omenja za Premanturo in Poreč. Premantura leži na skrajnem koncu polotoka Istre, v srednje mediteranski klimatozi združbi *Fraxino orn* - *Quercetum ilicis* H-ic 1958 v obliki nizke makije. Mesto Poreč z okolico pa je v submediteranskem vegetacijskem območju listopadnih gozdov in grmišč.

Na Balkanskem polotoku bledi vrtnik naseljuje osrednji del, od Jadranskega morja vse tja do Madžarske (Rucner, 1965). Podobno sliko razširjenosti najdemo v delu *Catalogus Faunae Iugoslaviae* (Matvejev & Vasic, 1973) s pripombo, da vrsta morebiti gnezdi v jugo-

zahodnem delu Slovenije. Enakega mišljenja sta tudi Gregori & Krečič (1979). V knjigi Ptici Slovenije (Božič, 1983) ga avtor navaja kot vrsto, gnezdečo v Sloveniji, vendar svoje trditve ne argumentira. Na Rujevcu nad Sečoveljskimi solinami, v neposredni bližini Slovenije, so Škornik in sodelavci (1990) 23. 6. 1983 in 21. 6. 1984 poslušali petje bledega vrtnika ob reki Dragonji v kulturni krajini. Ta edini podatek o bledem vrtniku v gnezditvenem obdobju povzema tudi Geister (1995) v Ornitološkem atlasu Slovenije. Rubinič (1994/1995) omenja 3-5 gnezdečih parov v širši okolici reke Mirne. Za it Kamenjak ga beležita Dilena & Turzi (1997). Geister & Ciglič (1997) sta v letu 1994 na otoku Srakane Vele v Kvarnerju popisala dva pojoča samca.

PODATKI O POJAVLJANJU IN VERJETNI GNEZDITVI BLEDEGA VRTNIKA V SLOVENSKI ISTRI

Bledi vrtnik je težko opazna vrsta, ki se nerada prikaže. Izdaja jo le petje. Potrebno je kar nekaj izkušenj za detekcijo vrste, saj si habitat deli s kratkoperutim vrtnikom (*Hippolais polyglotta*) in žametno penico (*Sylvia melanocephala*), obe vrsti pa se tudi podobno oglašata.

V letih 1995-1998 sem imel priložnost večkrat opazovati bledega vrtnika (tab. 1). V dveh primerih je šlo za možno gnezditve (Monte Moro 2 in Draga sv. Jerneja), v enem pa za verjetno (Monte Moro 1). Najzgodnejše opazovanje je bilo v tretji dekadi meseca aprila. Zgodnje pojavljanje je za to izrazito mediteransko vrsto presenetljivo. Kratkoperuti vrtnik se vrne

Tabela 1: Pregled pojavljanja bledega vrtnika (*Hippolais pallida*) na Miljskem hribu pri Ankaranu.**Table 1: Occurrence of Olivaceous Warbler (*Hippolais pallida*) at Miljski hrib near Ankaran.**

Kraj (Site)	Datum (Date)	Stanje (Status)	Dolžina opazovanja (Observation period)	Habitat
Draga sv. Jerneja	4.5.1995	samec poje (singing male)	ni preverjeno (not verified)	oljčni nasadi, vinogradi, sadovnjaki, grmišča, travišča, terase (olive groves, vineyards, orchards scrubs, grasslands)
Monte Moro 1	25.5.1997	samec poje (singing male)	V, VI	vinogradi, polja, grmišča, travišča (terraces, vineyards, fields, scrubs)
Monte Moro 1	20.4.1998	samec in samica (pair)	IV, V, VI	vinogradi, polja, grmišča, travišča (grasslands, vineyards, fields, scrubs)
Monte Moro 2	30.5.1998	samec poje (singing male)	V, VI	pašnik v fazi zaraščanja (ruj, žuka, puhovec, črni gaber) (pasture in the phase of overgrowth (wig tree, white oak, hop-hornbeam))

vsaj deset dni kasneje, medtem ko se rumeni vrtnik (*H. icterina*) seli prek jugozahodne Slovenije konec maja. Na lokaliteti Monte Moro je samec že izrazito pel v gošči.

Opazovani osebki se je hranil z žuželkami, ličinkami in murvinimi plodovi. Slednje je obiral sočasno tudi kratkoperuti vrtnik. Konec meseca maja 1998 sem opazoval tudi samico, s katero sta se družno prehranjevala na murvi. Z njenimi plodovi je verjetno krmila zarod v bližnjem gozdiču hrasta pihovca, saj je imela nekoliko rdeče pomazano oprsje. Samček je prepeval do srede junija, zato predvidevam, da je par verjetno vzreديل le en zarod. Čeprav sta si gnezditveni okoliš delila s kratkoperutim vrtnikom, nisem opazil nobene medvrstne nestrpnosti. 24. maja 1998 sem imel redko priložnost hkrati poslušati petje vseh treh vrst vrtnikov.

Po opažanjih sodeč poseljuje blede vrtnik v slovenski Istri tradicionalno kulturno krajino. Za njegov habitat je značilna mozaična zemljiška struktura polj, sadovnjakov, travnikov in manjših vinogradov. Velikost parcel le redko presega 25 arov. Zemljišča razmejujejo drevesno-grmovni sestoji. Od nizko rastočega drevja prevladujejo hrast puhovec (*Quercus pubescens*), črni gaber (*Ostrya carpinifolia*) in mali jesen (*Fraxinus ornus*), od grmovnic pa črni trn (*Prunus spinosa*), kalina (*Ligustrum vulgare*), lovorikovec (*Viburnum tinus*), žuka (*Spartium junceum*), glog (*Crataegus* spp.), navadna trdoleska (*Euonymus europaeus*), južna šmarna detelja (*Coronilla emeroides*) in šipek (*Rosa* sp.). Bogato podrast dopolnjujejo vzpenjalke. Omejkje ponekod dosegajo širino le nekaj metrov, ponekod pa tvorijo manjše otoke naravnega rastišča, ki so skoraj neprehodni. Te omejkje, ki ponazarjajo različne stadije vegetacije, razvite na degradiranih prvotnih rastiščih svetlih listopadnih gozdov, je kmečki živelj nekoč izkoriščal le za domače potrebe, za opornike pri vinski trti, paradižniku in stročnicah, za kurjavo ter travno rušo kot steljo. Z opustitvijo izkoriščanja se je vegetacija spontano zarasla. Taka kulturna krajina je na prvi pogled kaotična. Njene zna-

čilnosti so razgibanost terena, drobno razparcelirana zasebna lastnina, trenutne gospodarske razmere in v zadnjih letih vrtničarstvo in oljkarstvo. Obenem pa v sebi združuje skoraj idealna razmerja med potrebami človeka in življenjskimi potrebami ptic. V njej najdejo svoj optimum termofilne vrste. Med te prav gotovo poleg plotnega strnada (*Emberiza cirius*) in žametne penice (*Sylvia melanocephala*) sodi tudi blede vrtnik.

ŠIRJENJE GNEZDITVENEGA AREALA BLEDEGA VRTNIKA V ISTRI

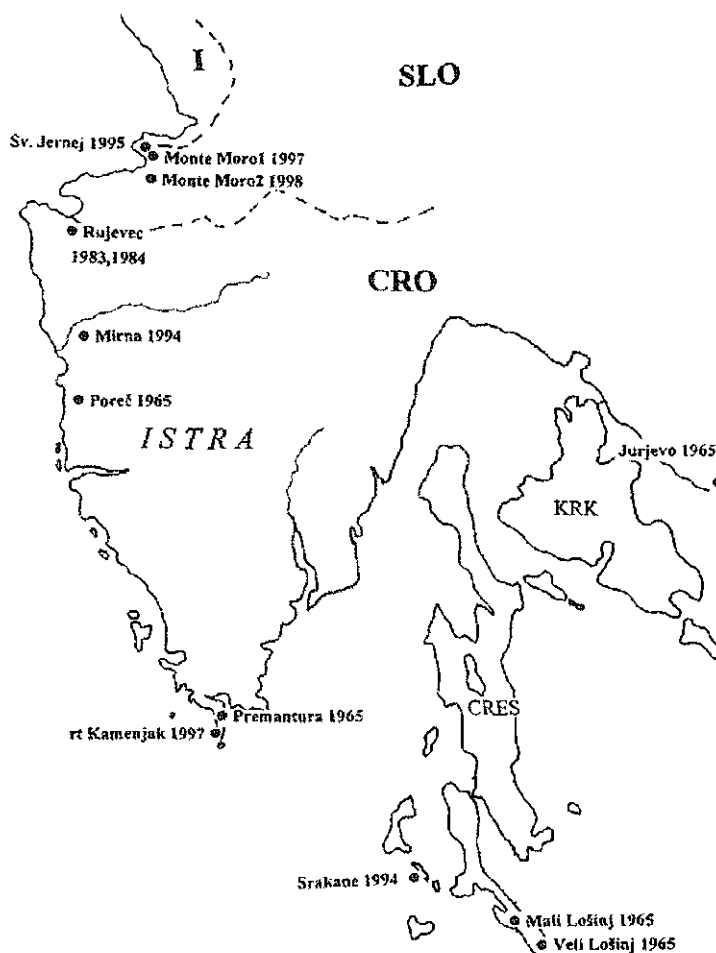
V strokovni literaturi je opisano širjenje bledega vrtnika prek osrednjega Balkana proti severu. Pred letom 1950 je bil redek gnezditel Madžarske (Gorman, 1996). Danes je gnezditvena populacija bledega vrtnika na Madžarskem ocenjena na 200 do 400 parov (Gorman, 1996). Vrsta se je širila po rečni dolini Donave in Tise, kjer se je naselila v vrbovju, sestojih tamarisk in topolovih kulturah. Posamezni osebki danes gnezdiijo v mestnih parkih daleč stran od voda.

Ob jadranski obali je bilo širjenje bledega vrtnika postopno. Rucnerjeva (1965) navaja za šestdeseta leta težišče populacije v Dalmaciji, v obalnem in otoškem pasu. Tu je zabeležila kar 35 lokalitet pojavljanja. Za hrvaško Primorje navaja 1 lokaliteto (Jurjevo), za Kvarner in Istro pa po dve. Po tem obdobju je vrsta, ki je imela v Dalmaciji stabilno ali naraščajočo populacijo, verjetno začela širiti areal proti severnim predelom jadranske obale (sl. 1).

Sodeč po opažanjih iz leta 1998, ko sem opazoval samca in samico skupaj, blede vrtnik v slovenski Istri verjetno gnezdi. Upoštevač da gre za vrsto s posebnimi ekološkimi zahtevami, ocenjujem, da gnezdi od 5 do 10 parov.

ZAHVALA

Za strokovni pregled in kritične pripombe pri prebiranju rokopisa se zahvaljujem dr. Lovrencu Lipeju.



Sl. 1: Širjenje gnezditvenega areala bledega vrtnika (*Hippolais pallida*) v Istri v obdobju 1965 do 1998 (Viri: 1965 - Rucner 1965; 1983, 1984 - Škornik et al., 1990; 1994 - Rubinič, 1994/Mirna; 1994 - Geister & Ciglič, 1997; 1997 - Dilena & Turzi, 1997; 1995, 1997, 1998 - to delo).

Fig. 1: Expansion of Olivaceous Warbler's breeding range in Istra from 1965 to 1998 (Viri: 1965 - Rucner 1965; 1983, 1984 - Škornik et al., 1990; 1994 - Rubinič, 1994/river Mirna; 1994 - Geister & Ciglič, 1997; 1997 - Dilena & Turzi, 1997; 1995, 1997, 1998 - this work).

OLIVACEOUS WARBLER (*HIPPOLAIS PALLIDA*) IN ISTRA

Miran GJERKEŠ

Ixobrychus Ornithological Society, SI-6000 Koper, Gasilska 8

SUMMARY

During 1995-1998 the author monitored the occurrence of the Olivaceous Warbler *Hippolais pallida* at Miljski hrib near Ankaran in Slovene Istra. In these years he heard a male singing a number of times on two different sites, while in 1998 he had the opportunity to observe a pair of these birds. The author presumes that they came to Slovene Istra from Dalmatia (Croatia), where Olivaceous Warblers are quite abundant, by crossing Croatian Istra.

Considering the author's observations, the Olivaceous Warbler inhabits, in Slovene Istra, the traditional cultural landscape. Characteristic of its habitat is a mosaic land structure of fields, orchards, meadows and somewhat smaller

vineyards. Surface area of the plots rarely exceeds 0.25 ha. The plots are demarcated by stands consisting of trees and shrubbery. Among the low-growing trees there prevail white oak (*Quercus pubescens*), hop-hornbeam (*Ostrya carpinifolia*) and manna ash (*Fraxinus ornus*), while the shrubbery is represented mostly by blackthorn (*Prunus spinosa*), common privet (*Ligustrum vulgare*), wayfaring tree (*Viburnum tinus*), *Spartium junceum*, hawthorn (*Crataegus spp.*), *Euonymus europaeas*, *Coronilla emeroides*, and dog rose (*Rosa sp.*). The rich undergrowth is supplemented by climbing plants. In such traditional cultural landscape some thermophilous bird species find their optimum, and among these there certainly is, apart from Cirl Bunting (*Emberiza cirlus*) and Sardinian Warbler (*Sylvia melanocephala*), the Olivaceous Warbler.

In view of the observations from 1998, when a male and a female were observed by the author, the Olivaceous Warbler probably breeds in Slovene Istra, and considering that this species has some very special ecological requirements, the author estimates the Olivaceous Warbler's population in Slovene Istra at 5-10 pairs.

Key words: Olivaceous Warbler, *Hippolais pallida*, occurrence, expansion of its range, Istra

LITERATURA

- Božič, I.** 1983. Ptici Slovenije. Lovska zveza Slovenije. Ljubljana.
- Dilena, L. & G. Turzi.** 1997. Istria, Cherso, Lussino, Veglia. Guida naturalistica. Vol. XI: 122-132.
- Geister, I.** 1995. Ornitološki atlas Slovenije. Državna založba Slovenije. Ljubljana.
- Geister, I. & H. Ciglič.** 1997. Ptice otoka Srakane Vele v Cresko-lošinjskem arhipelagu. Annales 11: 73-84.
- Gorman, G.** 1996. The birds of Hungary. Christopher Helm. London.
- Gregori, J. & I. Krečič.** 1979. Naši ptici. Državna založba Slovenije. Ljubljana. 327 str.
- Harris, A., H. Shirihai & D. Christie.** 1996. The MacMillan Birder's Guide to European and Middle eastern birds. MacMillan, London.
- Matvejev, D. S. & V. F. Vasić.** 1973. Catalogus Faunae Iugoslaviae. AVES. SAZU, Ljubljana.
- Pförr, M. & A. Limbrunner.** 1983. Uccelli d'Europa. Atlante illustrato. Luigi Reverdito Editore. Trento.
- Rubinič, B.** 1994/1995. Ptice doline reke Mirne v Istri na Hrvaškem. Naloga za Gibanje "Znanost mladini" 8. srečanje raziskovalcev in mentorjev ljubljanske regije. Ljubljana.
- Rucner, R.** 1965. Odnos mediteranske vegetacije i mediteranskih elemenata ornitofaune na Balkanskom poluotoku. Larus XVI-XVIII: 79-105.
- Škornik, I., T. Makovec & M. Miklavec.** 1990. Favnistični pregled ptic slovenske obale. Varstvo narave 16: 49-99.